

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Реферат на:

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітній ступінь «магістр»

на тему:

**«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В
УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка II курсу, групи 614з,
Спеціальності: 016 Спеціальна освіта
Освітня програма: Спеціальна освіта
Шевченко Анастасія Олегівна
Керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Лемещук М. А.

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
Попиченко С. С.

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1 Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема.....	6
1.2. Стан розробленості проблеми підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	18
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	27
2.1. Аналіз стану підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	27
2.2. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	39
2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	57
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Сучасний розвиток дошкільної освіти в Україні передбачає гуманізацію освітнього процесу, спрямовує педагогів на всебічне розуміння індивідуальних відмінностей дітей і врахування їх під час організації дошкільної освіти загалом. Сучасний заклад дошкільної освіти прагне до гнучкого режиму роботи, враховуючи індивідуальні потреби не лише дитини, а й родини. Важливу ділянку роботи здійснюють у закладі дошкільної освіти психолог, логопед, дефектолог, що дає змогу подолати певні труднощі, пов'язані з адаптацією та соціалізацією дитини.

Незважаючи на це, залишається нерозв'язаною проблема підготовки фахівців, які могли б задовольнити освітні потреби різних категорій дітей, у тому числі і дітей з особливими освітніми потребами. Окрім цього, реалії суспільного життя вимагають залучення до дошкільної освіти й таких дітей, які раніше не відвідували закладів дошкільної освіти.

На сьогодні в Україні розроблено низку законодавчих актів: Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Концепції розвитку інклюзивного навчання»; Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» та «Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти» де передбачається підготовка у закладах вищої освіти фахівців усіх рівнів та ланок управління з творчим мисленням, здатних до гармонійного розвитку особистості вихованців, їхнього фізичного і психічного здоров'я, формування ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самих себе та механізмів соціальної адаптації й творчого втілення в умовах інклюзивного середовища, в якому всі мають можливість висловити свою думку, бути почутим та брати участь у його життєдіяльності.

Зважаючи на модернізацію української освітньої системи та впровадження інклюзії як однієї з основних тенденцій розвитку освіти,

вважаємо за потрібне зазначити, що розробленням цієї проблеми на теренах України займаються Т. Скрипник, А. Колупаєва, О. Гуренко, Т. Ілляшенко, І. Малишевська, Л. Міщик, М. Перфільєва та ін.; шляхів професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти досліджують О. Денисова, О. Мартинова, В. Понікарова, Н. Романович та ін.

Проблему підготовки майбутнього вихователя до професійної діяльності вивчали О. Абдуліна, А. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, Л. Зданевич, О. Кучерявий, О. Писарчук та ін. Питання готовності майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти досліджували Н. Назарова, І. Хафізулліна, Ю. Шумилівська та ін.

Ураховуючи актуальність означеної проблеми, її недостатнє розроблення, визначено тему кваліфікаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми у психолого-педагогічній літературі, конкретизувати сутність основних понять дослідження.
2. Уточнити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.
3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх

вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Досягненню мети й вирішенню поставлених завдань сприяло використання комплексу **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, узагальнення наукових фактів, аналіз педагогічної практики, що дало змогу визначити категоріальний апарат дослідження, сформулювати його завдання; *емпіричні* – анкетування, спостереження, бесіда, тестування, педагогічний експеримент: констатувальний та формувальний етапи.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу здійснено на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні понятійно-категоріального апарату, зокрема: дефініції «готовність майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти» і «компетентність майбутнього вихователя до організації інклюзивної освіти».

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти та впроваджено тренінг «Організація освітньої роботи з дітьми дошкільного віку з обмеженими психофізичними можливостями» в рамках навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти».

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти під час розробки програм навчальних курсів і практик, у системі післядипломної освіти.

Апробація результатів дослідження. Зміст основних положень і результатів роботи подано у вигляді доповідей та виступів на звітних науково-практичних конференціях Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2022-2023 рр.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (75 позицій), додатків. Повний обсяг

роботи становить 88 сторінок, з них основного тексту – 75 сторінок.

ВИСНОВКИ

Проаналізовано стан розробленості проблеми у психолого- педагогічній літературі. Доведено, що навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами є сьогодні однією з актуальних проблем української системи освіти. Незважаючи на достатньо вагомі наукові доробки в цій галузі, залишаються не розв'язаними низка питань, що стосується різних підходів до тлумачення різних понять дослідження. У нашому розумінні інклюзивна освіта – це особлива система, що забезпечує навчання і виховання за індивідуальними планами та систематичний медико-соціальний та психолого-педагогічний супровід, охоплює різноманітний контингент дітей і диференціює освітній процес.

На основі аналізу психологічної і педагогічної літератури визначено цілісну структуру готовності педагога як сукупності загальних, базових, спеціальних і окремих компетентностей, що становлять загальну готовність вихователя до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії. Готовність майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти визначаємо як інтегративне особистісне утворення, що обумовлене здатністю майбутніх вихователів здійснювати професійні функції в процесі інклюзивної освіти, ураховуючи різні освітні потреби дітей і забезпечуючи залучення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище закладу дошкільної освіти та створення умов для її розвитку та саморозвитку. До структури готовності майбутніх вихователів належать ключові змістові й ключові операційні компетентності.

Нами уточнено критерії, показники та охарактеризовано рівні готовності майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти. Критеріями сформованості готовності майбутніх вихователів є: мотиваційно-ціннісний – сформованість сукупності мотивів, адекватних цілям і завданням інклюзивної освіти; змістово- інформаційний – наявність комплексу знань і досвіду пізнавальної діяльності, необхідних для здійснення інклюзивної

освіти; продуктивно-результативний – наявність засвоєних способів для вирішення конкретних професійних завдань у процесі інклюзивної освіти; самооцінний – наявність здатності до рефлексії в пізнавальній і професійній діяльності в умовах підготовки до здійснення інклюзивної освіти, а також до рефлексії в професійній діяльності в умовах інклюзії. З урахуванням виокремлених критеріїв і відповідних їм показників виявлені чотири рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти: нульовий, низький, середній, високий.

На підставі даних, отриманих під час констатувального етапу експерименту, зроблено висновок про те, що формуванню професійної готовності майбутнього вихователя ще не приділяється належна увага. Майбутні фахівці слабо орієнтуються у змісті основних понять «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивна компетентність вихователя», не мають цілісних уявлень про принципи організації інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами, слабо володіють знаннями про технології інклюзивної освіти, не усвідомлюють важливості такої освіти та шляхів роботи над розвитком власної інклюзивної компетентності.

Формувальним експериментом було охоплено 36 студентів факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Навчання у контрольних групах здійснювалося за традиційною системою, не враховувались вимоги експериментальної програми, а в експериментальних — відповідно до розроблених педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти: реалізація контекстного підходу у формуванні мотиваційно-ціннісних установок з організації інклюзивної освіти дошкільників; синтезування змісту дисциплін психолого-педагогічного циклу у тренінг «Організація освітньої роботи з дітьми дошкільного віку з

обмеженими психофізичними можливостями»; забезпечення наступності етапів (інформаційно-орієнтованого, професійного, діяльнісного) як поєднання теоретичної та практичної підготовки.

Процес підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти передбачав три етапи, в кожному з яких домінувала та чи інша умова:

Перший етап передбачав розвиток і поглиблення інтересу й ціннісного ставлення до інклюзивної освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я в закладі дошкільної освіти. На першому етапі формувального експерименту нами внесені відповідні акценти в курс «Основи інклюзивної освіти», що давало змогу студентам усвідомити значущість інклюзивної освіти для успішної соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я і покласти початок формуванню ключових компетентностей, що належать інклюзивній компетентності.

Метою другого етапу – є набуття та апробація ключових компетентностей, що належать до структури інклюзивної компетентності, в умовах, що моделюють майбутню професійну діяльність у процесі інклюзивної освіти. На другому етапі введено для експериментальної групи тренінг «Організація освітньої роботи з дітьми дошкільного віку з обмеженими психофізичними можливостями, зміст якого орієнтований на формування в студентів ключових компетентностей, що є складовими загальної готовності. Тренінг був спрямований на формування корекційно-розвивального освітнього середовища, яке забезпечувало соціалізацію дошкільників відповідно до особливостей їх розвитку.

Третій етап, діяльнісний, спрямований на подальший розвиток і застосування ключових компетентностей інклюзивної компетентності в практичній і дослідницькій діяльності студентів.

На третьому етапі, який передбачав розвиток і застосування сформованих компетентностей у практичній та дослідницькій діяльності студентів, нами передбачено виконання практичних завдань під час

педагогічної практики.

У процесі експерименту були використані активні методи навчання: проблемні лекції та семінари, дискусія, завдання дослідницького характеру, аналіз конкретних ситуацій і вирішення педагогічних завдань; ситуативно-рольові ігри.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти засвідчив позитивну динаміку. У 42,2 % майбутніх вихователів, які брали участь у формульованому експерименті, діагностовано високий рівень сформованості готовності. Рівні сформованості готовності студентів контрольних груп значно відрізняються від студентів експериментальних груп: майже всі студенти розподілені між нульовим і низьким рівнями й тільки 6,4 % досягли середнього рівня.